

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Czekać na bibliotekę. Problemy związane z kształtowaniem się Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w minionym czterdziestoleciu

Author: Aleksandra Kaszper

Citation style: Kaszper Aleksandra. (2008). Czekać na bibliotekę. Problemy związane z kształtowaniem się Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w minionym czterdziestoleciu. W: M. Kyrcer, D. Pawelec (red.), "Biblioteka otwarta : wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego" (S. 343-352). Katowice : Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Czekając na bibliotekę. Problemy związane z kształtowaniem się Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w minionym czterdziestoleciu

Czytelnikowi, który trafia do Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego przy ul. Bankowej 14, kojarzy się ona częściej z labiryntem niż biblioteką. Wciąż nie ma ona budynku spełniającego wszystkie wymogi i standardy stawiane przed takimi instytucjami, które powinny być postrzegane jako serce każdej uczelni. Są natomiast bogate zbiory, gromadzone pieczołowicie przez te wszystkie lata, są ludzie, doświadczona kadra bibliotekarzy, są pomieszczenia bibliotek sieci (bardziej lub mniej funkcjonalne) tworzącej strukturę organizacyjną.

Postarajmy się prześledzić, jak kształtowała się przez czterdzieści lat struktura BUŚ. Czy bibliotekarze zdali egzamin? Czy środowisko naukowe stanęło na wysokości zadania? Czy wiek XXI coś zmieni w sposobie pojmowania czym obecnie powinna być biblioteka akademicka?

Aby odpowiedzieć na te pytania, musimy prześledzić i przeanalizować historię i działalność biblioteki we wszystkich fazach i aspektach, tzn. powstanie biblioteki, lokalizację, tworzenie sieci, sprawy organizacyjne, tworzenie zespołu bibliotekarzy, stosunek władz Uczelni, statutową działalność biblioteki (usługową, dydaktyczną, naukową) w ubiegłych latach i jej dostosowywanie się do wymogów współczesnego bibliotekarstwa i nadążanie za nowymi technologiami.

Podstawę zbiorów bibliotecznych Uniwersytetu Śląskiego stanowiły w 1968 roku księgozbiory bibliotek uczelni, z których Uniwersytet powstał. Zasób ten liczył ponad 93 tysiące woluminów książek i czasopism. W latach następnych księgozbiór sukcesywnie powiększał się drogą zakupów, wymiany i przejmowania księgozbiorów katedr i zakładów UŚ, a także przez napływające do biblioteki cenne dary, jakimi były zbiory naukowe i bibliofilskie zmarłych na-

ukowców. Działająca w latach 1968–1970 Senacka Komisja Biblioteczna wiele uwagi poświęcała polityce gromadzenia zbiorów bibliotecznych. Członkowie komisji uczestniczyli w zakupach książek, opiniowali projekty budżetu biblioteki oraz ustalali listy tytułów czasopism.

Pod koniec 1970 roku podpisano oficjalną umowę między Biblioteką Uniwersytetu Śląskiego a Biblioteką Śląską, zainicjowaną przez Rektora UŚ prof. Kazimierza Popiołka.

„Umowa o wzajemnej współpracy”¹ zakładała współdziałanie w zakresie wymiany dubletów, odstępowania druków zbędnych oraz scalania niekompletnych ciągów czasopism, ujednolicenie regulaminów i druków bibliotecznych, zbliżenie schematów katalogów rzeczowych, szkolenia bibliotekarzy, wspólne starania o sprzęt itp. Umowa ta miała być prawdopodobnie w zamysle jej sygnatariuszy wstępem do ustanowienia Biblioteki Śląskiej jako Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego, co nie było ideą do końca przemyślaną ze względu na inne zadania obu bibliotek. Współpraca ta nie była w pełni realizowana z różnych przyczyn (np. „druki zbędne” były zbędne zarówno dla Biblioteki Śląskiej, jak i dla Uniwersyteckiej).

Pierwszy okres działalności Biblioteki Uniwersyteckiej był to czas intensywnej pracy organizacyjnej. Sieć biblioteczna byłej Wyższej Szkoły Pedagogicznej obejmowała 14 bibliotek – Bibliotekę Główną i 13 bibliotek zakładowych. Ówczesna Biblioteka Główna miała zatwierdzoną w roku 1966 strukturę organizacyjną, ale nie weszła ona w życie („ze względu na szczupłość obsady personalnej i trudności lokalowe”²). Przejęcie bibliotek przez Uniwersytet Śląski wymogło zmiany w strukturze organizacyjnej, m.in. przystąpiono do komasacji małych księgozbiorów katedr i organizowania większych bibliotek. Już pod koniec 1968 roku sieć biblioteczna UŚ obejmowała Bibliotekę Główną i 6 bibliotek zakładowych, jednak przejęta po WSP duża decentralizacja sieci bibliotecznej i samodzielny charakter bibliotek zakładowych utrudniał ich powiązanie organizacyjne z BG. W grudniu 1968 Senacka Komisja Biblioteczna opowiedziała się za utrzymaniem i rozwojem bibliotek zakładowych jako części składowych BG. Ówczesny dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej, dr Jerzy Ratajewski, był orędownikiem centralizacji sieci bibliotecznej UŚ, co podkreślał wielokrotnie w publikacjach i wystąpieniach w trakcie obrad Senatu, twierdząc, że „jedynie jednolita struktura organizacyjna i samodzielność biblioteki uniwersyteckiej umożliwi i przyspieszy dopełnianie się funkcji bibliotecznych i informacyjnych”³.

¹ J. Ratajewski, A. Puzio: *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (1968–1970)*. W: *Biuletyn Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1972*. Katowice, 1973, s. 59.

² Ibidem, s. 57.

³ J. Ratajewski: *O nową organizację bibliotek uniwersyteckich*. W: *Biuletyn Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1972*. Katowice, 1973, s. 66.

Sugerował także, że na lepszą i skuteczniejszą pracę biblioteki na rzecz uczelni wpłynęłoby nadanie jej statusu samodzielnego instytutu.

Znalazło to odzwierciedlenie w *Założeniach rozwoju Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w latach 1972–1975*, w których czytamy:

„Należy stworzyć w Uniwersytecie Śląskim jednolitą sieć biblioteczno-informacyjną, złożoną z Biblioteki Głównej i jej filii, oraz nadać Bibliotece Uniwersytetu statut samodzielnego Zakładu Naukowo-usługowego w celu:

1. organizowania warsztatu naukowo-dydaktycznego pracowników i studentów Uniwersytetu Śląskiego przez dobór, fachowe opracowanie i szybkie udostępnianie materiałów bibliotecznych;
2. pełnienia funkcji centralnego ośrodka informacji naukowej Uczelni poprzez fachową działalność informacyjno-dokumentacyjną;
3. rozwijanie pracy naukowej z zakresu informacji naukowej, bibliotekoznawstwa, bibliografii, nauki o książce i nauk pogranicznych”⁴.

Dr Ratajewski kładł duży nacisk na rozwój informacji naukowej, powołał Oddział Informacji Naukowej w strukturze Biblioteki Głównej i starał się rozpropagować znaczenie informacji naukowej i rolę biblioteki jako centrum życia naukowego uczelni. Już w 1973 roku planował komputeryzację biblioteki i poszukiwał miejsca na polski komputer Odra.

Podsumowując ten pierwszy okres, pisał:

„[...] w ciągu trzechletniego okresu działalności biblioteka Uniwersytetu Śląskiego nie zrealizowała wszystkich zadań i celów, jakie przed nią postawiono. Wpłynęło na to szereg czynników. Przede wszystkim trudności lokalowe, z jakimi boryka się Biblioteka do dnia dzisiejszego, brak własnego pomieszczenia utrudniał i wprost uniemożliwiał stworzenie właściwego księgozbioru Biblioteki Głównej oraz kierowanie pracą całej sieci bibliotek zakładowych. Z tych samych powodów Biblioteka nie mogła stać się ogólnouczelnianym zakładem naukowo-dydaktycznym i ośrodkiem informacji naukowej dla całej Uczelni.

Kadra biblioteczna była młoda, mało ustabilizowana, w większości bez przygotowania zawodowego.

Nie zawsze też w realizacji koncepcji roli i zadań Biblioteki Głównej i Bibliotek Zakładowych uczelni oceniano właściwe miejsce Biblioteki Głównej. Potrzeby biblioteczne uniwersytetu próbowano zaspokoić rozwijaniem (często w sposób żywiołowy) bibliotek zakładowych,

⁴ *Założenia rozwoju Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w latach 1972–1975*. W: *Biuletyn Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1972*. Katowice, 1973, s. 91.

nie mając ku temu ani środków materialnych, ani jednolitego programu ich współpracy z Biblioteką Główną”⁵.

Następne lata charakteryzował dalszy rozwój Uniwersytetu (powstawanie nowych wydziałów i kierunków studiów), co nie pozostawało bez wpływu na strukturę sieci bibliotecznej. Likwidowano stare biblioteki, zakładano lub reorganizowano nowe. Pod koniec 1973 roku sieć biblioteczna UŚ składała się z Biblioteki Głównej i 9 Bibliotek Zakładowych (wydziałowych, instytutowych, filii). Na przełomie lat 1973/1974 kolegium rektorskie odrzuciło proponowane przez bibliotekę zmiany organizacyjne zmierzające do centralizacji sieci bibliotecznej. W 1974 wprowadzono zasadę decentralizacji sieci bibliotecznej Uniwersytetu Śląskiego. Od tej pory sieć biblioteczną stanowiła Biblioteka Główna i biblioteki zakładowe, które rozpoczęły samodzielną działalność, administracyjnie podlegając bezpośrednio kierownikowi jednostki, przy której działały. Bibliotece Głównej przypadła jedynie rola koordynatora oraz merytoryczny nad nimi nadzór.

Te rozbieżności w rozumieniu roli i zadań biblioteki uniwersyteckiej między ówczesnym dyrektorem dr Ratajewskim a władzami uczelni spowodowały jego odejście z funkcji dyrektora Biblioteki w roku 1975 i poświęcenie się pracy naukowej.

W artykule napisanym z okazji 10-lecia Uniwersytetu Śląskiego kolejny dyrektor BG UŚ dr Henryk Kot stara się usprawiedliwić decyzję ówczesnych władz o decentralizacji, pisząc, że była to decyzja słuszna w ówczesnych warunkach ze względu na znaczne rozproszenie sieci bibliotek, trudności lokalowe, brak sprzętu i wyspecjalizowanego zespołu bibliotekarzy⁶.

Następne lata nie przynosiły znaczących zmian w strukturze organizacyjnej sieci bibliotecznej Uniwersytetu Śląskiego. Dopiero w ostatnich latach (czyli już w wieku XXI) nowa dyrekcja zaczęła powracać do koncepcji centralizacji i zasadniczych zmian w strukturze organizacyjnej sieci, napotykać bardzo duży opór zarówno bibliotekarzy, jak i zainteresowanych wydziałów.

Drugim najbardziej palącym problemem funkcjonowania Biblioteki Uniwersyteckiej była, oprócz kłopotów organizacyjnych, sprawa pomieszczeń biblioteki, a konkretnie nieistniejącego budynku bibliotecznego.

Przez pierwsze lata funkcjonowania Biblioteka Główna Uniwersytetu Śląskiego pozostawała w starych pomieszczeniach biblioteki WSP przy ul. Szkolnej 9. W mieszczącym się na

⁵ J. Ratajewski, A. Puzio: *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (1968–1970)*. W: *Biuletyn Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1972*. Katowice, 1973, s. 62.

⁶ H. Kot: *Biblioteka Główna*. W: *10 lat Uniwersytetu Śląskiego: 1968–1978*. Katowice, 1978, s. 191.

pierwszym piętrze lokalu o powierzchni 195 m² znajdowała się wypożyczalnia, czytelnia, magazyn książek i czasopism, pracownie biblioteczne i gabinet dyrektora.

Już w pierwszym roku działalności zaczęło brakować miejsca na nowe zbiory. W 1971 roku „dzięki życzliwości Kierownika Działu Gospodarczego UŚ Biblioteka Główna otrzymała na okres przejściowy zastępcze pomieszczenia magazynowe w suterrenach budynku Rektoratu”⁷.

Przeniesiono tam ok. 15 tys. woluminów darów i innych zbiorów nie opracowanych, dzięki czemu uzyskano miejsce na nowe nabytki w siedzibie Biblioteki. To oczekiwanie wyłącznie na czyjaś ewentualną „życzliwość”, a nie zwykłe zrozumienie potrzeb i celów, jakim służy biblioteka, będzie powracać przez wszystkie lata walki o nasze miejsce, podobnie jak powtarzające się słowa „okres przejściowy”, „zastępcze” i „suterena”.

W roku 1971 rektor prof. Kazimierz Popiołek podjął decyzję przydziału Bibliotece Głównej nowego pomieszczenia. Przeniesienie Biblioteki do „nowego, zastępczego” pawilonu przy ul. Bankowej 14 zaplanowano na 1972 rok. W *Założeniach rozwoju BUŚ w latach 1972–1975* czytamy:

„W celu radykalnego polepszenia sytuacji lokalowej Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego, która będzie potrzebowała nowego budynku bibliotecznego, należy jak najszybciej podjąć w latach 1973–1975 starania o wstawienie do planu 1975–1980 budowy nowej biblioteki Uniwersytetu Śląskiego na co najmniej 1,5–2 mln woluminów”⁸. Przedstawiony władzom uczelni projekt użytkowy przewidywał budynek o kubaturze 75000 m³ oraz 800–850 miejsc w czytelnich.

Jednak do przeprowadzki z ul. Szkolnej w 1972 „z przyczyn (od biblioteki) niezależnych” nie doszło. Nastąpiło to dopiero w 1973 po częściowej adaptacji pomieszczeń dla celów bibliotecznych budynku przy ul. Bankowej 14. Biblioteka jednak nie otrzymała, jak obiecywano, całego pawilonu do swojej dyspozycji. Plan zorganizowania jednej dużej czytelnicy w pomieszczeniu auli (obecnie aula im. W. Pańki) został odrzucony, ponieważ aulę zatrzymał Wydział Prawa i Administracji. Część parteru zajęła przychodnia lekarska, a później Dział Aparatury. Instytut Chemii i Matematyki nie wyraziły zgody na wspólną czytelnicy swoich zbiorów. W konsekwencji powstało 5 oddzielnych czytelni w odrębnych pomieszczeniach, co powodowało kłopoty organizacyjne i kolejne próby dostosowywania lokalizacji poszczególnych agend biblioteki do wymogów bibliotekarzy i czytelników. Po 10 latach istnienia biblioteki H. Kot pisał:

⁷ *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Głównej i Bibliotek Zakładowych Uniwersytetu Śląskiego za rok 1971*. W: *Biuletyn Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1972*. Katowice, 1973, s. 77.

⁸ *Założenia rozwoju Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w latach 1972–1975*. W: *Biuletyn Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1972*. Katowice, 1973, s. 92.

„W zagospodarowaniu przyznanych Bibliotece Głównej pomieszczeń przyjęto zasadę wzajemnych powiązań organizacyjnych Oddziału Gromadzenia i Opracowania oraz Oddziału Udostępniania i Informacji Naukowej. Mimo starań i zastosowania rozwiązań optymalnych nie zdołano w tych warunkach osiągnąć zasady nie krzyżujących się dróg, potrójnej dostępności do magazynów oraz organicznej rozbudowy”⁹.

Kolejne próby poprawy warunków pracy bibliotekarzy i czytelników w ciągu tych 40 lat spowodowały, że np. Oddział Informacji Naukowej przeprowadzał się 6 razy w obrębie budynku, Oddział Czasopism z Czytelnią Czasopism 2 razy (został przeniesiony do budynku Rektoratu i z powrotem na Bankową 14), katalogi 3 razy, wypożyczalnia międzybiblioteczna 3 razy, o innych pomniejszych przemieszczeniach nie wspominając. Mimo dużego wysiłku ze strony BG zamierzonych rezultatów, czyli polepszenia funkcjonalności i zyskania powierzchni, nie osiągnięto.

Najgorzej przedstawiała się sytuacja magazynów bibliotecznych, które umieszczono w podziemiach. Okazało się, że wilgotna piwnica nie jest właściwym miejscem dla książek. Budowany szybko i tanio budynek nie miał niezbędnej izolacji i w magazynach zaczęła zbierać się woda. Nowoczesne, metalowe regały kompaktowe zaczęły rdzewieć i były kłopoty z ich przesuwaniem. Zdarzało się, szczególnie po obfitych deszczach, że magazynierzy musieli wchodzić do magazynu w gumiakach. Zbiory z dolnych półek przenoszono, ale i tak sporo książek ucierpiało z powodu wilgoci. Niezbędnych prac remontowych w magazynach i założenie izolacji biblioteka doczekała się pod koniec lat 80-tych.

W ciągu tych czterdziestu lat biblioteka otrzymywała różne pomieszczenia „zastępcze” na potrzeby magazynowania zbiorów, m.in. w budynku Wydziału Nauk Społecznych oraz w budynku Instytutu Fizyki. Ta ostatnia lokalizacja bardzo dała się we znaki wszystkim pracownikom biblioteki, ponieważ kilkanaście tysięcy woluminów książek trzeba było dosłownie przenieść z pomieszczeń w piwnicy na Bankowej 14 na strych (8 piętro) budynku Instytutu Fizyki przy Uniwersyteckiej. Były to zawsze działania doraźne, niemniej pochłaniające wiele czasu i wysiłku.

Do planów budowy biblioteki z prawdziwego zdarzenia powrócono dopiero kilka lat temu. Ogłoszono konkurs architektoniczny na budynek Biblioteki Uniwersyteckiej i wybrano projekt najbardziej odpowiadający naszym potrzebom, który ma szanse na realizację w niedalekiej przyszłości.

⁹ H. Kot: *Biblioteka Główna. W: 10 lat Uniwersytetu Śląskiego: 1968–1978*. Katowice, 1978, s. 193.

Podobnie nie mają szczęścia do lokalizacji biblioteki sieci bibliotecznej UŚ. W ostatnich latach powstają nowoczesne budynki wydziałów i instytutów Uniwersytetu Śląskiego i należało uwzględnić w nich także miejsce na nowoczesne biblioteki wydziałowe, ale tak się nie stało. W nowoczesnym budynku Wydziału Prawa i Administracji dosłownie w ostatniej chwili wykrojono w istniejącym już projekcie pomieszczenia dla biblioteki, nie dało się więc spełnić wszystkich wymogów niezbędnych dla jej właściwego funkcjonowania. Supernowoczesny budynek neofilologii w Sosnowcu także nie uwzględnił miejsca dla biblioteki, która pozostanie w starych pomieszczeniach.

Podstawą każdej biblioteki, poza zbiorami, jest także zespół ludzi tam zatrudnionych. Od jego umiejętności, postawy, stosunku do zawodu zależy bardzo wiele. W początkowym okresie zespół bibliotekarzy Uniwersytetu Śląskiego liczył niewiele osób. W 1968 z 14 osób zatrudnionych w istniejących wtedy bibliotekach tylko część stanowili bibliotekarze etatowi, pozostałe osoby były samodzielnymi lub pomocniczymi pracownikami naukowymi opiekującymi się księgozbiorami bibliotek zakładowych. Po reorganizacji w 1972 personel bibliotek wzrósł do 51 osób, z czego większość stanowili fachowcy, ale pracownicy młodzi, ze stażem pracy poniżej 3 lat i po studiach na różnych kierunkach. W Bibliotece Głównej nie było wtedy ścisłego podziału na specjalizacje i każdą z zatrudnionych osób angażowano do wszystkich prac bibliotecznych, co sprzyjało zdobywaniu doświadczenia. Przydział do konkretnych agend bibliotecznych nastąpił po przeprowadzce do nowego budynku.

Dyrekcja biblioteki kładła duży nacisk na szkolenia personelu. Pracownicy uzupełniali wykształcenie wyższe, głównie bibliotekarskie, kończyli studia policealne lub różnego typu kursy. W latach 70-tych nastąpił rozwój informacji naukowej i technologii informatycznych, dlatego spora grupa pracowników biblioteki UŚ brała udział w kursach z zakresu informacji naukowej. Normą był udział pracowników biblioteki w organizowanych w kraju fachowych konferencjach, seminariach, warsztatach. W ramach szkolenia zawodowego organizowano także wycieczki do innych bibliotek krajowych (Poznań, Toruń, Lublin, Kraków, Wrocław), w których trakcie zapoznawano się z innymi bibliotekami akademickimi i wymieniano doświadczenia, zwiedzano zabytki, co wpływało na wszechstronny rozwój kadry, a także sprzyjało integracji całego zespołu bibliotekarzy sieci bibliotecznej. Integracji zespołu pracowników sprzyjały także częste zabrania i szkolenia organizowane przez dyrekcję. Z czasem odbywały się one coraz rzadziej, mimo ciągłego wzrostu zatrudnienia. Obecnie zebrania zespołów są rzadkością i wyraźnie odczuwalna dezintegracja pracowników bibliotek nie wpływa korzystnie na wzajemne kontakty i atmosferę w pracy. Jednak nie tylko wzajemne relacje pracowników sieci bibliotecznej mają wpływ na warunki i jakość pracy. Istotna jest także współpraca ze środowiskiem

naukowym, dla którego bibliotekarz powinien być partnerem w procesie naukowym i dydaktycznym, a to nie zawsze i nie wszędzie funkcjonowało. Pojawiały się napięcia i brak zrozumienia (z obu zainteresowanych stron), co nie wpływało dobrze na wzajemne relacje i powodowało marginalizację roli biblioteki.

Wszystkie te uwarunkowania organizacyjne, lokalowe i personalne wpływały na pracę biblioteki i wypełnianie przez nią jej podstawowych funkcji – usługowych, naukowych i dydaktycznych.

Biblioteka UŚ wcześniej zaczęła przyglądać się nowym technologiom w zakresie informatyzacji pracy bibliotecznej. Dyrektor Ratajewski rozważał zakup komputera i wysyłał pracowników na staże i szkolenia do Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej, która od początku lat 70-tych była wiodącym uczelnianym ośrodkiem informacji naukowej w kraju. Zakup komputera nie udał się, ale stworzono pracownię reprograficzną z kserografami i urządzeniami do mikrofilmowania, zakupiono dalekopis, który bardzo ułatwiał i przyspieszał kontakty z innymi bibliotekami, głównie z Biblioteką Narodową, w późniejszych latach podejmowano takie próby tzw. małej mechanizacji. Nawiązywano współpracę z ośrodkami dystrybucji baz danych, m.in. z Politechniką Wrocławską (System Selektywnej Dystrybucji Informacji) i z British Council (system BRIOLIS).

Po okresie stagnacji na przełomie lat 80., początek lat 90. przyniósł pewne ożywienie w problematyce nowych technologii i nowych nośników informacji, przede wszystkim baz danych. BUŚ zaczęła nawiązywać kontakty z ośrodkami w kraju i za granicą, pojawiły się pierwsze komputery, zaczęto organizować prezentacje nowych technologii. Pojawił się Internet i powstała pierwsza strona komputerowa w systemie Gopher, na której umieszczano informacje i nowości biblioteczne, a później strona domowa WWW. Zatrudniono informatyków i rozpoczęto komputeryzację opracowania i gromadzenia zbiorów. Wybrany system PROLIB wdrożyli, oprócz BUŚ, prawie wszystkie biblioteki specjalistyczne i większość naszych zbiorów jest już widoczna w katalogu OPAC. Zdigitalizowano katalogi kartkowe i obecnie nasi czytelnicy mają informację o zbiorach biblioteki dostępną praktycznie z każdego miejsca na świecie.

Gwałtowną zmianę przyniosło wystąpienie do fundacji TEMPUS o dofinansowanie komputeryzacji biblioteki i wprowadzenie od roku 1996 systemu rozpowszechniania baz danych w sieci UŚ. Oferta zasobów i usług biblioteki znacząco wzrosła o elektroniczne bazy danych i czasopisma elektroniczne. W większości starania biblioteki zostały docenione przez środowisko naukowe naszej Uczelni, chociaż dało się także słyszeć głosy, że skoro mamy bibliotekę wirtualną, to fizyczna nie będzie już potrzebna.

Wszystkie działania biblioteka starała się propagować w różny sposób – wydawnictwa informacyjne, ulotki, pisma do dziekanów i dyrektorów instytutów. Nie zawsze były to czynności proste. Mało kto pamięta, że wydawanie zwykłego cyklicznego *Wykazu nabytków* wymagało zgody Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Warszawie, a później z każdym egzemplarzem trzeba było się fatygować do miejscowego oddziału tegoż Urzędu w Katowicach po pieczętkę, bez której drukarnia nie mogła wykazu powielić. Podobnie było z innymi wydawnictwami – informatorami o działalności biblioteki czy wydawanymi biuletynami i skryptami.

Obecnie wszystkie nasze wydawnictwa są powielane i rozsyłane użytkownikom bez ograniczeń, wszystkie wiadomości są umieszczane na stronie domowej i rozsyłane listą wysyłkową. Nie znaczy to, że wszyscy nasi potencjalni użytkownicy mają świadomość, czym biblioteka służy i w jaki sposób jej zbiory i usługi można wykorzystywać.

Biblioteka starała się wypełniać swoją funkcję dydaktyczną, tzn. przygotowywać swoich czytelników do efektywnego korzystania ze swoich zbiorów. W roku akademickim 1972/72 rozpoczęto szkolenia w zakresie przysposobienia bibliotecznego dla pierwszych lat studiów, ukazały się nawet dwa wydania skryptu *Przysposobienie biblioteczne*.

Przysposobienie biblioteczne było prowadzone regularnie na podstawie zarządzenia ministerstwa. Po roku 1989 ustawa na podstawie której prowadzono zajęcia została anulowana i szkolenia prowadzono już „zwyczajowo”. Ze względu na brak konkretnej podstawy prawnej w ostatnim okresie nasilają się problemy z organizacją przysposobienia bibliotecznego na poszczególnych wydziałach. Biblioteka przygotowała zupełnie nowy program tych zajęć i projekt stosownego zarządzenia, które oczekują na akceptację władz Uczelni.

Podobnie jest z proponowanymi przez bibliotekę zajęciami z informacji naukowej dla studentów starszych lat. Zajęcia te były prowadzone w latach 70-tych na kilku kierunkach (wtedy program obejmował głównie źródła drukowane), jednak po uzyskaniu przez wydziały samodzielności zostawały wycofywane z programu. Problem powrócił z chwilą wprowadzenia źródeł elektronicznych. Bibliotekarze zdawali sobie sprawę z braku przygotowania użytkowników do korzystania z baz danych i innych źródeł elektronicznych, jednak mimo ponawianych wielokrotnie propozycji zajęć z tego zakresu, odzew był i jest nadal bardzo słaby. A przecież większość światowych bibliotek akademickich docenia „information literacy”, umiejętność niezbędną do poruszania się w coraz dynamiczniej rozwijającym się środowisku informacji naukowej.

Jak widać, problemów do rozwiązania pozostaje wiele. Mimo wielu trudności, Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego nie zmarnowała tych czterdziestu lat, starając się spełniać podstawowe powinności i funkcje biblioteki akademickiej. Zgromadziliśmy dobry księgozbiór, w tym cenny

zasób zbiorów specjalnych, bogatą ofertę baz danych i czasopism elektronicznych, mamy coraz lepiej wykształconą kadrę bibliotekarzy, dobrze przygotowaną do wymogów współczesnego bibliotekarstwa. Należy zatem mieć nadzieję, że nowy budynek „unaoczní” użytkownikom bibliotekę, która stanie się istotnym, niezbędnym i strategicznym partnerem Uczelni.

Abstract

The article is an attempt to present the processes connected with the creation of the University of Silesia Library through the 40 years of activity. There were described housing, personnel and organizational problems.

